

číslo 1 / březen 2008

zoo

report

magazín pro přátele Zoo Brno

BRNO

odborná příloha
ZOO REPORT PROFI

Příhovor
Martin Ander

STRANA 3

Korálový útes v centru města
Vladimír Spurný

STRANA 4

Naším nejmenším národním parkem je Podyjí
Martin Valášek

STRANA 5

Mláďata ledních medvědů už chodí do výběhu
Jan Kameník

STRANA 6, 7

Vděční žáci vzpomínají na legendárního
profesora Valouška
Karel Hudec a Jan Zejda

STRANA 8

Horké novinky
(red)

STRANA 9

Nová expozice lišek polárních
Eduard Stuchlík

STRANA 10

Vstupní části Beringie se má stát Kamčatka
Eduard Stuchlík

STRANA 11

Zooreport

magazín pro přátele Zoo Brno
březen 2008
číslo 1/08, ročník X

Vydavatel:

Zoologická zahrada města Brno
U Zoo 46, 635 00 Brno, Česká republika
tel.: +420 546 432 311
fax: +420 546 210 000
e-mail: zoo@zoobrnno.cz
www.zoobrnno.cz

Nakladatel:

Peleos, spol. s r. o.
Hybešova 40, 602 00 Brno
Česká republika
tel.: +420 543 128 254
fax: +420 543 211 761
e-mail: info.brno@peleos.cz

Adresa redakce:

Zoologická zahrada města Brno
Redakce Zooreport
U Zoo 46, 635 00 Brno, Česká republika
tel.: +420 546 432 370
fax: +420 546 210 000
e-mail: stuchlik@zoobrnno.cz

Vedoucí redaktor:

Bc. Eduard Stuchlík

Odborní lektoři:

RNDr. Bohumil Král, CSc.
Mgr. Lubomír Selinger

Náklad:

1500 ks v české verzi
500 ks v anglické verzi

Fotografie:

Eduard Stuchlík

První strana:

Medvědi lední

NEPRODEJNÉ

Moderní zoo bojuje o záchranu biologické rozmanitosti planety

Poznávat přírodu je nejen zajímavé, a někdy i zábavné, ale také nezbytné. Ať už je nám deset, čtyřicet, nebo sedmdesát let, vždy můžeme v přírodě objevit něco nového, dosud nepoznaného, a vždy si u toho připomeneme, že příroda je něco, co nás přesahuje, čeho jsme pouhou součástí.

Zoologické zahrady se na takovém poznávání podílejí nezastupitelným způsobem. Umožňují nám setkávání s úžasnou rozmanitostí přírody tváří in tvář. Bezprostřední kontakt se zvířaty je totiž něčím, co jen těžko nahradí hodiny strávené nad učebnicemi, atlasy či sledováním přírodovědných filmů.

Je pravda, že historické počátky zoologických zahrad nebyly zrovna tím, čím by se lidstvo mohlo chlubit. Viktoriánské zvěřince, kde v malých klecích trpěla zvířata odchycená z volné přírody, kde nepřírozené prostředí, stres, samota a nedostatek pohybu udělaly z živých bytostí trasky, jsou temnou kapitolou lidských dějin. Díky odvážným lidem ze spolků na ochranu zvířat se však názor na nezbytnost zavírání

zvířat do těsných klecí postupně proměnil. Lidé pochopili, že pohled na zubožená a neustálému stresu vystavená zvířata jim nepřináší ani poznání, ani potěšení.

Dnešní moderní zoo proto už není „muzeem živých zvířat“. Zoologické zahrady se stávají centry přírodovědného vzdělávání, ekologické osvěty, místy, kde se bojuje o záchranu biologické rozmanitosti planety, o přežití ohrožených živočišných druhů. Stále více se také stávají místem odpočinku, oblíbeným cílem rodinných výletů či turistických zájezdů.

Takovou zoologickou zahradou by se měla stát i ta naše, brněnská. Nové expozice, například Tygří skály či výběh vlků, dokládají, že v Brně umíme vytvořit dobré podmínky pro zvířata i atraktivní prostředí pro návštěvníky. Stále je však co zlepšovat. Všechny zastaralé pavilony a výběhy nelze přestavět na moderní expozice ze dne na den. Postupnou proměnu brněnské zoo však pravidelní návštěvníci určitě vnímají. Přibývá výběhů vyhovujících současným požadavkům na chov, zlepšují se poskytované služby, roste počet i atraktivita akcí, které k záležitosti ochrany zvířat a přírody připoutávají pozornost stále většího počtu lidí.

S potěšením sleduji, jak roste třeba zájem Brňanů o zvířecí přírůstky. Například osud malých ledních medvědů s napětím sledují tisíce lidí. Věřím, že brněnští medvědci brzy budou alespoň stejně populární jako jejich

Martin Ander

Mgr. Martin Ander, Ph.D.

se narodil 17. května 1975 ve Vyškově. Absolvoval gymnázium na třídě kpt. Jaroše v Brně a poté vystudoval matematiku a fyziku na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity, na jejíž katedře aplikované matematiky v roce 2005 úspěšně dokončil doktorát. Od roku 1993 aktivně působil v brněnských ekologických organizacích, věnoval se především otázkám ochrany zvířat, omezování znečištění a hluku z dopravy a projektům na podporu rozvoje veřejné dopravy. V letech 2003–2006 pracoval jako ředitel Hnutí DUHA, celostátní ekologické organizace se sídlem v Brně. Od roku 2006 je členem Zastupitelstva města Brna, v lednu 2007 byl zvolen náměstkem primátora města Brna pro oblast rozvoje města, územní plánování a ochranu životního prostředí. V únoru 2007 byl zvolen členem celostátního předsednictva Strany zelených.

Trvale žije na Starém Brně. Ve volných chvílích se věnuje plavání, cyklistice či výletům do přírody.

berlínský kolega Knut. Ten se stal symbolem akcí upozorňujících na nebezpečí změn globálního podnebí. Tento aktuálně nejpálčivější celosvětový ekologický problém je záležitostí nás všech. Každý z nás může přispět k tomu, aby generace našich dětí měla alespoň stejnou šanci, jakou máme my: žít spokojeně na této planetě. Nezapomínejme, že příroda bez nás přežije, ale my bez ní ne.

Mgr. Martin Ander, Ph.D.
náměstek primátora města Brna

Nová expozice Korálový útes

Větevnik *Euphyllia* sp.

Korálový útes v centru města

Při výměně nádrží na Stálé akvariijní výstavě na Radnické ulici vznikla nová expozice, která napodobuje biotop korálového útesu. Vypustili jsme do ní ryby z původního mořského akvária a doplnili je některými novými exempláři. Druhy jsme vybírali tak, aby se obyvatelé nové nádrže navzájem doplňovali a nekonkurovali si.

V nové expozici se nyní prohánějí například modrozlutí sapínici (*Chrysiptera parasema* a *Ch. hemicyanea*), červený pomčik ohnivý (*Centropyge loricula*), žlutočerný králíček liščí (*Siganus vulpinus*), modře zbarvený bodlok pestrý (*Paracanthurus hepatus*) a bodlok žlutý (*Zebrasoma flavescens*) či bodlok fialový (*Zebrasoma xanthurum*), jejichž barvu odhadneme již z názvu. Plave tu i populární Nemo, kterého děti znají ze známé pohádky. Jeho vědecký název je klaun očkátý (*Amphiprion ocellaris*). Dále jsme akvárium obohatili

Králíček liščí

sasankami a různými druhy korálů z rodů větevníků, útesovníků, pórovníků, laločníků a dalších, které opět vylepšují barevnou škálu. Ekologickou stabilitu pomáhají udržovat mlži druhu zeva hladká (*Tridacna terasa*) a plži vršatky (*Nassariidae*).

Jednu ze starších nádrží s mořskými živočichy jsme museli v závěru loňského roku vyměnit především proto, že její technický stav i stav stojanu pod ní byl již nevyhovující. Optimální nebyl ani starší typ filtrace. Nová nádrž o objemu více než 900 litrů, se stěnami z 15milimetrového skla, již samozřejmě zmíněné technické nedostatky nevykazuje. Pochlubit se může jak větší druhovou pestrostí, tak i bohatší vnitřní dekorací z přírodních mořských kamenů, zčásti přilepených k zadní stěně a zčásti vyskládaných na dně pokrytém jemným pískem. Přepad vody, umístěný podle posledních trendů uprostřed nádrže, nabídl více variant členění interiéru.

Mořské akvárium je nutno zakládat po předem stanovených krocích. Nejdříve musí zatvrdnout a ve vodě přestat pracovat přilepená dekorace. V našem případě to trvalo asi tři týdny, přitom jsme v nádrži několikrát vyměnili

vodu napouštěnou ze sítě. Teprve v další fázi jsme napustili mořskou vodu namíchanou tak, aby vyhovovala později nasazeným živočichům. Přidali jsme tzv. živé kameny z původní mořskou flórou a faunou, přímo do vody jsme aplikovali mořské mikroby a akvárium nechali v klidu stát asi čtrnáct dní. V tomto období dochází ke stabilizaci chemismu vody. Pak jsme přidali jemný písek a po jeho usazení i první ryby. To jsme se již ocitli v další periodě zakládání akvária, ve které se již začínají významněji uplatňovat mikrobi důležití pro udržování kvality vody a kdy se už projevuje účinnost bahenního filtru s mořskou řasou rodu *Caulerpa*. Mořští živočichové, zvláště pak koráli, reagují na výkyvy v kvalitě vody velmi citlivě. Bahenní filtr, umístěný pod akváriem, kde jej návštěvníci nevidí, slouží k odbourávání nadbytečných živin a nebezpečných látek, například mědi. Jeho součástí je i zařízení na redukci přemnožených mikrobů. Kvalitu mořské vody, kterou je také třeba pravidelně měnit, sledujeme při pravidelných měřeních různých chemických a fyzikálních hodnot.

Rozrůstání řas v akváriu tlumíme především z estetických důvodů. Významnou roli při tom hraje jemný písek. Živočichové nasazení v akváriu hledají v písku potravu, někteří v něm i žijí, takže jej neustále obracejí – v pohyblivém substrátu pak řasa nemůže růst. U nově zřízených mořských akvárií však po určité době přece jen nastane větší růst řas. Zamezíme mu například stažením osvitů či častější výměnou vody. Na dekoraci a písku v naší nové nádrži se objevila hnědá řasa, která po měsíci začala ustupovat. Po třech měsících ji nahradila zelená řasa na dekoraci a posléze se začala na všech místech v akváriu objevovat nafialovělá tzv. vápenitá řasa, která by měla na konci stabilizace nádrže převládat.

Do akvária hodláme postupně přidávat další druhy ryb a koryšů. Naším přáním je vytvořit expozici, která by návštěvníkům umožnila pozorovat takové mořské živočichy, jaké si nemohou dovolit chovat doma, která by je odpoutala od každodenního shonu a přiměla relaxovat.

Ing. Vladimír Spurný,
revírník na Stálé akvariijní výstavě

Foto: Vladimír Spurný

Foto: Vladimír Spurný

Foto: Vladimír Spurný

Naším nejmenším národním parkem je Podyjí

Jediným národním parkem na Moravě a současně nejmenším v České republice je Národní park (NP) Podyjí. Na ploše 63 km² byl v roce 1991 vyhlášen k ochraně hluboce zaříznutého a vzácně zachovalého unikátního říčního údolí, kde bohatě meandrující Dyjí obklopují louky a zalesněné svahy. Bilaterální území evropského významu vzniklo poté, co byl v roce 2000 na sousedním přiléhajícím rakouském území, na ploše 14 km², vyhlášen NP Thayatal.

Jako jediný národní park u nás se NP Podyjí rozkládá na rozhraní dvou velkých horopisných celků – Českého masivu a Karpatské soustavy. Tato skutečnost se odráží i ve složení živé přírody. Na území parku lze nalézt jak teplomilné panonské druhy, tak druhy typické pro oblast hercynských lesů.

Zatímco fauna bezobratlých není v Podyjí zcela probádána a další průzkumy přinášejí stále nové informace o její druhové bohatosti, fauna obratlovců je známa velmi dobře a nové druhy přibývají pozvolna. V NP Podyjí byl prokázán výskyt 65 druhů

Dudek chocholatý na hnízdě

savců. Mezi význačné zástupce patří například vrápenec malý (*Rhinolophus hipposideros*) nebo velmi hojný plch velký (*Glis glis*). Významným obyvatelem toku Dyje je vydra říční (*Lutra lutra*), v poslední době se začal šířit bobr evropský (*Castor fiber*). Některé druhy naopak z Podyjí vymizely nebo jsou nezvěstné, jako např. sysel obecný (*Spermophilus citellus*). Velmi zajímavý je nedávný nález kočky divoké (*Felis silvestris*) v NP Thayatal. Na české straně ale kočka divoká zatím zjištěna nebyla.

Na území Podyjí bylo zjištěno více než 200 druhů ptáků, z nichž přibližně 140 druhů tam hnízdí. Typickými zjevy východní, teplejší části parku jsou

Foto: archiv Správy NP Podyjí

Pohled na Národní park Podyjí

např. dudek chocholatý (*Upupa epops*), krutihlav obecný (*Jynx torquilla*), strakapoud jižní (*Dendrocopos syriacus*), pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*), fuhýk obecný (*Lanius collurio*) nebo strnad luční (*Miliaria calandra*). Z mnohých lesních obyvatelů lze zmínit alespoň emblémového čápa černého (*Ciconia nigra*), výra velkého (*Bubo bubo*), v dutinách hnízdícího holuba doupňáka (*Columba oenas*) či vzácnou sovu sýce rousného (*Aegolius funereus*). Mnohé v minulosti hnízdící druhy již z území vymizely, například tetřev obecný (*Tetrao tetrix*) nebo skalník zpěvný (*Monticola saxatilis*). Dříve hnízdící sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*) bývá dnes jen vzácně pozorován. Na území zimuje pravidelně orel mořský (*Haliaeetus albicilla*), hejna kormoránů velkých (*Phalacrocorax carbo*), vzácně pak např. pěvuška podhorní (*Prunella collaris*).

Z osmi druhů plazů patří mezi nejnapadnější ještěrka zelená (*Lacerta viridis*) a užovka stromová (*Zamenis longissimus*). Mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*), čolek dravý (*Triturus carnifex*) či ropucha zelená (*Bufo viridis*) jsou příklady fauny obojživelníků, kterých bylo v parku zjištěno 13 druhů. Faunu ryb, tvořenou 39 druhy, negativně ovlivňují vodní díla Vranov nad Dyjí a Znojmo, což se projevuje zejména v druhové skladbě. Vysazování násad lososovitých ryb spolu s regulací průtoku v Dyjí přispělo k přeměně původního společenstva parmového v druhotné společenstvo pstruhové.

Z mimořádně pestré fauny bezobratlých jmenujme alespoň žábroučku sněžní (*Eubranchipus grubii*), hnědáška podunajského (*Melitaea britomartis*) nebo teplomilnou kudlanku nábožnou (*Mantis religiosa*) a pakudlanku jižní (*Mantispas styriaca*). Velké populace mají v NP Podyjí některé evropsky významné druhy hmyzu, jako např. roháč obecný (*Lucanus cervus*), tesářík obrovský (*Cerambyx cerdo*) nebo jasoň dymnivkový (*Parnassius mnemosyne*).

Zvířena Národního parku Podyjí je velmi rozmanitá a skrývá ještě mnohá překvapení.

Mgr. Martin Valášek,

zoolog Správy Národního parku Podyjí

Foto: archiv Správy NP Podyjí

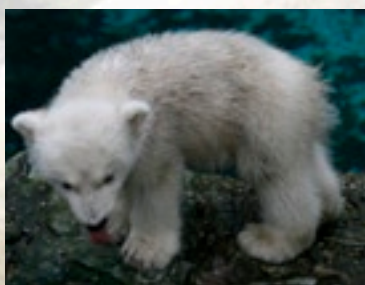
Užovka stromová

Foto: Tomáš Hájek

První koupel medvědice Cory po zhruba čtyřměsíčním pobytu v porodním boxu

Bělostná mláďata během své první vycházky brzy poněkud ztmavla – v noci totiž sprchlo a skotačící medvídci se samozřejmě rychle vyváleli v mokré hlině

pěte – byla hodina před polednem – se ve výběhu jako první objevila Cora. Vyhublá po čtyřměsíčním pobytu v přítmi porodního boxu bez váhání skočila do jezírka. Když pak uslyšela hlasy mláďat stojících nerozhodně ve vstupním prostoru, vylezla z vody a s charakteristickým mručením je zahnal zpět do ubikace. Pak se znovu vrhla do jezírka, medvíďata po chvíli opět začala vykukovat a scéna se několikrát opakovala. Když se neodbytným zvědavcům podařilo doběhnout až k břehu jezírka, samice se vynořila, vystoupila na souš – a od té doby potomky nespustila z očí, stále je měla pod dohledem. Úzkostlivě je odháněla od hluboké vody, ale prošla s nimi celý svažitý výběh i s jeho vzdálenější horní plochou částí, přiléhající k návštěvní trase. Cora se zřejmě také chtěla pochlubit, po terase kráčela jak po přehlídkovém molu...

Mláďata ledních medvědů už chodí do výběhu

Dvojčata medvědů ledních, narozená v Zoo Brno 23. listopadu loňského roku, 11. března poprvé opustila vnitřní ubikaci a za doprovodu matky Cory se vydala na průzkum venkovního výběhu. Krátce po otevření dou-

První kroky medvíďat ve volném prostoru totiž napjatě pozorovali četní novináři i návštěvníci. Jeden z nich, původem pravděpodobně z některého ze států s německy hovořícím obyvatelstvem, neustále opakoval: Gute Mutti, gute Mutti... Patrně se mu vybavil osud medvídky Knuta, o kterého se v Zoo Berlín museli starat chovatelé, protože jeho matka měla málo mléka.

Vchod do vnitřní ubikace zůstal v následujících dnech otevřen, medvědi sami rozhodovali o tom, zda se budou pohybovat ve výběhu, nebo se na čas stáhnou do brlohu. Kamery přenášející obraz i zvuk z porodního boxu do počítačů zoologů a na web zoologické zahrady začaly střídavě snímat prostor uvnitř ubikace a sousední venkovní plochu s jezírkem. Noci trávil medvědi pod širým nebem – v hromadě slámy, nastlané u dolního okraje výběhu, poblíž jezírka.

Cora se narodila 27. listopadu 1998 v zoo v ruském Sankt Petěrburgu, kde ji přirozeným způsobem odchovala její matka. Do Brna přicestovala 16. března 2000. Tam na ni již čekal téměř stejně starý samec Umca, narozený v kazašské Zoo Almaty (Umkův odchov probíhal zpola uměle). V brněnské zoo našli domov nejprve v bývalém výběhu pro lvy, postaveném v roce 1971 jako součást veterinární ošetrovny. Vhodnější expozici ledních medvědů se v roce 2006 stal výběh uvolněný po odchodu medvědů hnědých do jiné zoo.

Snímky na této straně byly pořízeny třetí den po otevření medvědího brlohu

První projevy sexuálního chování Umky a Cory chovatelé zaznamenali v dubnu 2003 a dále v březnu 2004. Páření z konce března a počátku dubna 2005 byla již plodná, a tak koncem listopadu 2005 začala Cora hojněji navštěvovat porodní box. Tou dobou byl již Umca několik týdnů přestěhován do bývalé ubikace syrských medvědů, která byla od výběhu ledních medvědů vzdálena zhruba 100 metrů. Prvoodchov však nebyl úspěšný, 1. prosince 2005 Cora porodila dva potomky samčího pohlaví, oba ale do dvou dnů uhynuli, protože samice neměla mléko. Od léta roku 2006 dostal pár k dispozici větší upravený výběh s ubikacemi po medvědech hnědých. Aby měla samice více klidu, před očekávaným datem porodu jsme samce na přechodnou dobu převezli do Zoo Praha. Cora porodila 6. prosince 2006 dvě mláďata přímo ve výběhu. Jedno nepřijala - ihned jsme tedy zahájili jeho umělý odchov. Druhé zanesla do brlohu a zůstala tam s ním. Malá samička bohužel čtvrtého dne uhynula,

uměle odchovávaný sameček skončil stejně špatně již předcházejícího dne. Přijali jsme řadu opatření, aby další očekávaná březost vedla k úspěšnému odchovu - ať již přirozenému, nebo v případě nutnosti i umělému. Šlo například o pořízení kvalitního inkubátoru. Když Cora 23. listopadu 2007 rodila potřetí, byla již zkušenou rodičkou a její mateřské instinkty se plně rozvinuly. Samec Umca v době třetí březosti Cory odjel opět do Zoo Praha, kde zůstane asi rok. Snad tam zplodí další potomky.

Návštěvníci i zaměstnanci zoo se radují z čilých ledních medvědů a věří, že jejich vývoj bude i nadále probíhat bez komplikací. Rozmnožování medvědů ledních v zajetí je totiž velice náročným úkolem, úspěšný odchov tohoto druhu svým významem přesahuje rámec středoevropského regionu. Statistiky uvádějí, že pouze osm procent medvědů ledních narozených v zoo se dožije dospělosti.

Jan Kameník

Profesor Valoušek své odborné výklady většinou doprovázel silnou gestikulací

Členové kroužku mladých biologů se zájmem sledují přednášku profesora Valouška

Vděční žáci vzpomínají na legendárního profesora Valouška

Od narození Bruna Valouška, legendárního zakladatele osvětové práce v Zoo Brno, uběhlo letos v lednu 120 let. Brněnskou zoo se mu

podarilo zviditelnit již v počátcích její existence. Jeho přednášky vysílané místním rozhlasem po areálu zahrady, zanícená průvodcovská činnost a přitažlivý způsob vedení kroužku mladých biologů z něj učinily populární osobnost, známou v celém Brně a okolí. Zájmové kroužky, které založil a vedl, se později staly základem Stanice mladých přírodovědců, kterou do současné doby prošly již více než tři tisícovky mladých lidí. Jeho způsob výuky – přenášet ji co nejvíce do terénu – může být inspirativní zvláště v éře osobních počítačů.

Jméno profesora Valouška bohužel pomalu upadá v zapomnění. Sice se po něm nazývá jedna z ulic v Brně-Bystrci, ale jeho zásluhy, pokud je nám známo, připomnělo jen několik článků u příležitosti jeho osmdesátin a poté v roce 1971, kdy zemřel. V minulém roce se o něm zmínil Český rozhlas v pořadu *Osudy*, vysílaném stanicemi Brno i Vltava: „Ve dvacátých letech minulého století vyučoval na gymnáziu v Břeclavi přírodopis profesor Bruno Valoušek. Nepoznal jsem lepšího pedagoga. Jak jen to bylo možné, nevyučoval ve třídě, ale ve volné přírodě. Odnikud jsem si neadnesl tolik jako z jeho hodin. Nejen kvůli vyučované látce, ale i kvůli tomu, že tento pedagog měl široký rozhled i po jiných oborech, včetně umění,“ vzpomínal jeden z jeho žáků, žijící nyní v Izraeli. Jsme přesvědčeni, že stejně by se vyjádřilo i mnoho jiných jeho žáků.

Bruno Valoušek se narodil roku 1888 v Jičíně, kde navštěvoval gymnázium. V letech 1906–10 studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy přírodopis, fyziku, matematiku a zpěv. Učil na gymnáziích v Jičíně, Rakovníku a Břeclavi, na Vyšší zahradnické škole v Lednici, nakonec zakotvil v brněnském Státním učitelském ústavu. Tam už byl členem Přírodovědeckého klubu a v roce 1941 se stal řádným členem Moravské přírodovědecké společnosti. Kromě speciálního zájmu zejména o malé korýše byla jeho oborem především didaktika přírodopisného vyučování, na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity se stal jejím lektorem. Současně se věnoval i své druhé velké lásce – hudbě a zpěvu. Jeho nádherný hluboký hlas zazníval v Pěveckém sboru moravských učitelů, v letech 1920–29 byl sborníkem

pěveckého sboru v Břeclavi, 1922–25 ředitelem Hudební školy Matice břeclavské. Neměl však lehký život. Za nacistické okupace, v roce 1942, byl vězněn. Nedlouho po únoru 1948 pak skončil na veřejných školách. Neuhasilentný entuziasmus mu však nedovolil zůstat nečinným. Pomáhal s rekonstrukcí zahrádky J. G. Mendla ve starobrněnském klášteře a poté našel plné využití v práci pro brněnskou zoo. Jejím zaměstnancem se stal v roce 1955 a aktivně tam působil až do posledních dnů svého života.

A jak na pana profesora vzpomínáme my? „O profesoru Valouškovi jsem poprvé zaslechl, když si o něm vyprávěly moje starší sestry, studující na starobrněnském „učiteláku“. Líčily jej jako obávaného a přísného pedagoga. Osobně jsem jej poznal jako nadšeného lektora oboru *Didaktika vyučování přírodopisu*. Vždy se snažil přednášenou látku podat názorně a někdy až dosti svérázným způsobem předvést – například demonstraci pohybů žábbronozek při kopulaci posluchači přírodovědecké fakulty již tradičně s napětím očekávali. Význam jeho zápalu pro milovaný obor jsem však v plném rozsahu docenil až později, když jsem jako nováček začal vyučovat na střední škole.“ Tolik uvádí první z nás a druhý připojuje: „Profesora Valouška jsem zažil na několika exkurzích brněnského Klubu přírodovědeckého. Svě výklady doprovázel silnou gestikulací, což krásně dokumentuje snímek, který v 50. letech pořídil dr. Zdeněk Kux, tehdejší vedoucí zoologického oddělení Moravského zemského muzea. Zmíním alespoň jeden příklad průběhu exkurze. O jednom horkém odpoledni jsme se v brněnské zoo zastavili u klece rosomáka. Pan profesor začal ihned zdůvodňovat, proč je šelma umístěna právě tam, na severním svahu Mniší hory, vystaveném proudění chladného vzduchu z lesů na Babě. Líčil nám původní biotop, severskou tajgu a tundru, kde si rosomák vyhrabává noru ve vývratech smrků a skalních štěrbinách a v hlubokém sněhu hledá zbytky po hostinách vlků, sledujících stáda sobů či karibů. Bylo to sugestivní, v duchu jsme se přenesli kamsi daleko na sever Sibíře či Kanady a okolní úmorné vedro jsme ani nepocítili...“

Karel Hudec a Jan Zejda

Foto: Jiří Vlněk

Levhart Arnold

Levhartice změnila partnera

Levhart cejlonský jménem Arnold, který se narodil v roce 1995 v Zoo Fuengirola ve Španělsku, přicestoval do Brna začátkem února, aby utvořil chovný pár se samicí Ruwani. Ta pochází z přírody Srí Lanky, pro evropský chov je tedy velmi cenná. Její dosavadní partner Maga žil v Brně společně s Ruwani od roku 2004, kdy jsme je oba dopravili ze Zoo Colombo. Vyšetření, provedené koncem loňského roku, bohužel potvrdilo, že Maga je neplodný. Po Arnoldově příjezdu jsme jej jako expoziční zvíře předali holandské Burgers' Zoo v Arnhemu. (red)

Vlčí smečku vede Atila

Ze Zoo Sóstó v maďarském městě Nyíregyháza brněnská zoo před Vánocemi přivezla čtyřletého samce vlka polárního (*Canis lupus arctos*). Dostal jméno Atila. Jako každé dovezené zvíře musel nejprve projít karanténou, ale již v lednu pobíhal po výběhu společně se dvěma samicemi, které dlouho před jeho příjezdem netrpělivě očekávaly vůdce budoucí smečky. Obě pocházejí z francouzské Zoo Amnéville a do Brna přicestovaly v listopadu 2006. Po Atilově příjezdu jsme vlčí výběh vylepšili: pod umělou skálou jsme zahlubili doupe, které by se mohlo stát vhodnou skrýší pro samici se štěňaty. Vlci polární žijí v arktické části Aljašky a Kanady a v severním Grónsku. Ve výběhu vlků, který byl občanským sdružením Česká zoo oceněn jako Expozice roku 2006, jsme původně chovali vlky kanadské. (red)

Leguáni kubánští v novém

Novou expozici leguánů kubánských (*Cyclura nubila*) jsme získali adaptací prostoru, který do té doby obývali kajmani brýloví – chov tohoto druhu v naší zoo končí, samice kajmana zatím u nás zůstává na jiném místě. Staronové chovatelské zařízení mohou od začátku tohoto roku návštěvníci spatřit v budově terárií, která přiléhá k pavilonu Tropické království. Vodní prvek samozřejmě zmizel, tam, kde stála nádrž s menším břehem, nyní několik větších živých suchomilných rostlin doplňují kmeny, pařezy a balvany, pozadí tvoří iluzivní malba. V novém prostředí se zabydlel samec a čtyři samice původem ze Zoo Praha, leguány kubánské z vlastního chovu jsme umístili do jiného terária ve stejné budově. Leguáni kubánští žijí na Kubě a Kajmanských ostrovech, na suchých kameni-

Leguán kubánský v nové expozici

tých lokalitách tropického lesa i v pobřežních porostech mangrove.

V nové prostorné expozici našel své místo i pár želv paprskitých (*Geochelone radiata*). Pocházejí sice z Madagaskaru, v biotopech obou druhů však panují velmi podobné podmínky. (red)

Základ vlčí smečky. Vpravo samec Atila

15miliontý návštěvník dostal zájezd na Bali

Brněnská zoo, otevřená pro veřejnost od roku 1953, přivítala 15. března 2008 patnáctimiliontého návštěvníka. Stala se jím Martina Dršková z Brna, která do zoo přišla s tříletým Adamem a šestiletou Kamilou. Převzala poukaz v ceně 100 000 Kč na zájezd pro celou rodinu na indonéský ostrov Bali. (red)

Nová expozice lišek polárních

Lišky polární

Nová expozice lišek polárních

V bývalé expozici medvědů ledních vládne od konce minulé sezony neobvyklý ruch: prohání se tam a skotačí skupina lišek polárních (*Alopex lagopus*). Jejich přítomnost občas doprovází rejstřík zvuků, které lišky vydávají – vytí a štěkot. Skupinu tvoří sedm samic. Vzhledem k tomu, že zahrada zatím nemá

v úmyslu lišky polární množit, dva samci jsou odděleni v zázemí.

Před dovozem zvířat z ruské Zoo Kazaň v listopadu 2007 bylo třeba expozici přebudovat. Zdi z betonu uzavíraly dvůr, kde převládala stejný materiál. Strohý prostor odlehčily iluzivní malby na dvou sousedních zdech, protilehlé stěny zakryly sítě se suchou vegetací, které by měly postupně zarůstat popínávkami rostlinami. Na dno výběhu jsme navozili zeminu a do ní vysadili stromy a keře. Přívod vody do jezírka dostal tvar vodopádu a do hrazení jsme vložili druhý prosklený vhléd. Expozici jsme zajistili elektrickým ohradníkem.

Lišky polární, pro které se v mnoha jazycích vžil ruský název pesec, jsou v Zoo Brno novým druhem. V budoucnu jej chceme uplatnit na dvou místech v souboru expozic severské zvěře Beringia: v expozici Kamčatka, kde budou mít lišky polární společnou voliéru se sovicemi sněžnými, a v průchozí expozici, která zaplní dosud prázdné místo v ohybu cesty vedoucí od expozice ledních medvědů k prostoru patřícímu parohaté zvěři.

Jen málokterý jiný živoch je přizpůsoben životu v extrémních podmínkách Vysokého severu tak dobře jako liška polární. Kromě dlouhé husté zimní srsti, ve světě zvířat nejteplejší, jsou

pro ni charakteristické malé zaokrouhlené ušní boltce, krátký čenich, krátké nohy a zkrácená hlava – takové přizpůsobení zajišťuje co nejmenší vyzařování tepla. V padesátistupňových mrazech se liška dokáže vyspat na povrchu zledovatělého terénu: v závěji se stočí do klubička a hlavu si přikryje ocasem. Její krev, aby nezamrzla, obsahuje kapičky tuku. Byly zaznamenány případy, kdy liška přežila teplotu $-80\text{ }^{\circ}\text{C}$.

Srst lišek polárních je v zimě bílá, může také mít lehce našedlou nebo namodralou barvu. Zvířata se na sněhu stávají téměř neviditelnými. To má pro ně obrovský význam při číhání na kořist. V létě kožešina zřídne a zbarví se do šedohněda, takže lišky opět splývají s okolím, v té době bahnitým a skalnatým. Teplá a krásná zimní srst je stále žádaná, proto lidé lišky polární dosud loví nebo chovají na farmách. První vznikla roku 1865 na Aljásce a od té doby chovatelé vyšlechtili několik barevných rázů lišek polárních.

Pravým domovem lišek polárních je tundra Eurasie, Severní Ameriky, Grónska a Islandu, při hledání potravy se zatoulají i daleko na jih do zalesněných oblastí či na sever do ledových plání. Jednu lišku skolili lovci na jihu amerického státu Manitoba, v místě vzdáleném 1000 km od hranice tundry. Z Ruska jsou známy případy výskytu lišek polárních až 2000 km jižně od tundry. Při lovu mořských živočichů lišky cestují po ledu či na ledových krách desítky až stovky kilometrů: označenou lišku vědci zastihli až na 88. stupni severní šířky, to znamená, že k severnímu pólu jí chybělo už jen přibližně 200 kilometrů.

Arktida nenabízí příliš mnoho potravy, při jejím shánění musejí lišky polární využít téměř všeho, na co narazí: kromě lumíků, nejčastější kořisti, a dalších hlodavců sežerou na zemi hnízdící ptáky i jejich vajíčka, mláďata tuleňů kroužkovaných, loví ryby a další vodní živočichy, nepohrdnou hmyzem ani zdechlinami vyvřenými na mořský břeh a přizívají se na kořisti ledních medvědů.

Podle odhadu z roku 1991 žije v divočině 100 000 až 150 000 lišek polárních. Druh je chráněn pouze ve Skandinávii, kde v důsledku lovu počty jedinců výrazně poklesly.

Eduard Stuchlík

Architektonický návrh expozice Kamčatka

Vstupní částí Beringie se má stát Kamčatka

Vstupní částí souboru expozic severské zvěře Beringie se měl stát rozlehlý areál, který návštěvníkům přiblíží přírodu Kamčatky. Stěžejním chovaným druhem bude medvěd kamčatský. Nová expozice naváže na již hotové části Beringie – výběhy vlků arktických a bobrů kanadských. Ideový projekt pracovníků Zoo Brno zpracoval do konečné podoby architektonický ateliér AND, spol. s r. o. Veškerá projekční příprava vycházela z Generelu rozvoje Zoo Brno.

Stavbě ustoupí několik zastaralých expozic. Například klec pro rysy kanadské, kterým už budujeme nový výběh, nebo jedno z nejstarších chovatelských zařízení v zoo, takzvaný první brněnský šelminec, umístěný na okraji plánované plochy, v blízkosti Tygřích skal, už od roku 1953. Tehdy to byla srubová ubikace s malým klecovým výběhem pro lvy, kterou naši předchůdci později vyzdili a doplnili o bazén. Po letech se tam vystřídali medvědi lední a medvědi

syří. Dnes je staré zařízení prázdné a brzy je zbouráme.

Nová rozsáhlá expozice, která zaujme plochu 10 030 m², počítá s umístěním medvěda kamčatského, rosomáka sibiřského, lišky polární, sovice sněžní a více druhů bahňáků ze severních polárních oblastí. Návrh vychází ze současných trendů v tvorbě zoologických zahrad. Návštěvníka procházejícího kamčatským areálem bude provázet pocit, že se opravdu pohybuje v dané lokalitě, expozice jej vtáhne do přirozeného prostředí zvířat.

Architektonické zpracování vychází ze snahy co nejvíce zachovat reliéf a lesnatý charakter místa, vyvolávajícího dojem skutečného severského lesa, ve kterém se klidně a nenuceně pohybují medvědi, rosomáci a další zvířata. Také architektura jednotlivých staveb přispěje k navození autentické atmosféry: voliéry budou co nejvíce splývat s okolní přírodou a objekty technického zázemí i služeb pro návštěvníky architekt navrh v duchu lidové architektury Kamčatky a Sibiře.

Použity budou i původní prvky, například vyřezávané ozdoby a okenice, dokonce uvažujeme o dovozu celé kozácké usedlosti pocházející z 19. století.

Plánovaný prostor tvoří několik samostatných celků: výběh pro medvědy, výběh pro rosomáky, společná voliéra lišek a sovíc a voliéra bahňáků. Napříč areálem prochází naučná stezka, na níž jsou rozmístěna informační zastavení a pozorovací stanoviště. Stezka je pojata jako lovecká pěšina vedoucí tajgou. Návštěvníci na ní spatří například odličky medvědíh stop či kmeny stromů označené medvědími drápy, dále různé pasti a lovecké posedy. Dozvědí se, že historické způsoby lovu jsou dnes opuštěny, většina druhů je chráněna, a proto už stavy zvířat v divočině neklesají.

Již letos se mělo začít se stavbou, bohužel v rozpočtu města se pro „Kamčatku“ místo zatím nenašlo. Vysvitla však naděje, že bude kladně vyřízena žádost Zoo Brno o dotaci z Evropských fondů.

Eduard Stuchlík

Na chov losa evropského přispívá

Cestovní kancelář Periscope Skandinávie

- ▶ Zájezdy do Skandinávie, Irska, Pobaltí a na Island
- ▶ Ubytování i programy pro individuální zájemce a firmy
- ▶ Trajektové lístky a letenky

BRNO, Panská 6 (1. patro)
tel.: 542 213 346

Na chov surikat, mar stepních, želv paprštěných a lam guanako přispívá firma

 ŠIMEK 96,
spol. s r.o.

služby majitelům nemovitostí

www.simek.cz